

VELKOMMEN TIL OPBRUDDET

Af Daniel Korski

I 1997 konkluderede Forsvarskommissionen, at Danmark nød godt af sin sikkerhedsgeografiske placering, der indebar tryghed nærmest uden fortilfælde. Kommissionen gik endda videre og vurderede, at der i de næste 10 år ikke ville opstå en konventionel militær trussel mod landet.

Denne konklusion står stadigvæk ved magt. Men kun næsten. Med Ruslands invasion af Georgien i august i år vendte Moskva op og ned på den europæiske orden, der har hersket siden NATOs krig i Kosovo i 1999. Med en tredjedel af verdens naturgas i ryggen og styrket af høje oliepriser har Rusland forkastet den forhandlingsbase, post-moderne europæiske tilgang til internationale relationer. Efter et tiår med Europas genforening som ledestjerne står kontinentet sandsynligvis over for en ny bipolaritet. 1990'erne sluttede for alvor i 2008.

Danmark er ikke truet af en invasion, og ingen forventer, at EU vil gøre andet end at fortsætte en form for partnerskab med sin store, østlige nabo. For Tysklands elite står fast på forsoning og hele 25 procent af Europas olie- og gasimport kommer fra Rusland. Men Ruslands adfærd vil udgøre en sikkerhedspolitisk udfordring både i Østeuropa og Kaukasus, samt i forsøget på at skabe fred i Kosovo og i bestræbelserne på at forhindre Irans udvikling af atomvåben.

Dermed står verden – og Danmark – over for den vanskeligste sikkerhedspolitiske situation i mange år. Det er en opbrudstid på lige fod med den, der karakteriserede perioden umiddelbart efter Den Kolde Krig:

Det er klart, at beslutningstagere i fremtiden er nødt til at konfrontere konventionelle, omend indirekte, trusler fra fx Iran og Rusland, samtidig med de nye, ukonventionelle trusler som klimaændring, terrorisme, handel med masseødelæggelsesvåben, energimangel, sygdomme eller skrøbelige stater. At der er tale om en decideret opbrudstid skyldes ikke kun kombinationen – dette heksebryd – af nye og gamle trusler. Men også en række udviklinger, der gradvist vil mindske det råderum, vestlige politikere i mange år har taget for givet.

BIPOLARITET I EUROPA

Siden 1989 har Europas – og derved også Danmarks – sikkerhed været baseret på en idé om et forenet, fredeligt kontinent, hvor konflikter bliver løst gennem forhandling, og hvor alle de omkringliggende lande ønsker optagelse i Unionen. Og det har netop været freden i Europa, der har gjort det muligt for europæiske lande at se ud over egne grænser og udvikle globale sikkerhedsstrategier. Under den Kolde krig var fokus udelukkende på Europa. Der var ingen danske strategier for ikke-europæiske sikkerheds-

politiske spørgsmål. Kun få danske soldater deltog i fredsbevarende missioner uden for Europas grænser. Danmark havde en verdensomspændende udviklingspolitik, men ikke en tilsvarende sikkerhedspolitik. Men Berlin-murens fald og freden i det nyligt forenede Europa skabte omstændighederne for, at se ud over kontinentets grænser.

Begrebet „Fredens Europa“ fik et tilbageslag i senhalvfemserne, da Balkankrigene rasede, og EUs postmoderne koncept ikke kunne neutralisere nationalismens genopståen. Men siden 2001 har begrebet igen fået vind i sejlene. Og med de sidste to udvidelser har EU forsøgt at gå et skridt videre og skabe stabilitet ved Unionens nye grænser – både i Østeuropa og over for de arabiske lande ved Middelhavet.

Da man ikke fandt det muligt at love reelt medlemskab til disse lande fremsatte EU et forslag om en „naboskabspolitik“ i forhold til sine østlige og sydlige naboer. Som Kommissionen beskrev det: „Begrundelsen for denne politik er, at det er i EU's interesse at have stabile, velstående naboer.“ Fremgangsmåden var ligetil: de nye nabolande blev afkrævet økonomiske og politiske reformer, hvis de ønskede at nyde godt af samarbejdsprogrammerne med EU – herunder også muligheden for senere at blive inddraget i EUs indre marked. Denne politik er baseret på Unionens idealiserede selvforståelse som et magnetisk centrum omgivet af koncentriske cirkler. I denne fortolkning består disse cirkler af lande, der har nået forskellige integrationsniveauer, og hvert land forsøger at bevæge sig længere ind mod midten – fra cirkel til cirkel – ved at gennemføre reformer og dyrke demokratiske normer.

Men med sommerens krig har Rusland ikke bare ændret det geostrategiske spil i Kaukasus. Selvom det ikke er kloget at pådutte det russiske lederskab større rationel- og strategisk planlægning, end det er tilfældet med Vestens beslutningsprocesser, lader det til, at Vladimir Putin har haft som mål at underminere det forenede og fredelige kontinent – og dermed: Europas sikkerhed. I tale og gerning har det russiske lederskab gjort det klart, at det ikke deler EUs vision om et forenet kontinent. I stedet har russerne ønsket at skabe en ny bipolaritet i Europa, hvor Rusland og EU hersker over hver deres interessesfære. Som bevis for den russiske tankegang har Moskva fremlagt idéen om en Østeuropæisk Union bestående af tidligere Sovjetstater samt Tyrkiet. Denne union skal, ifølge dens fortalere i Kreml, efterabe EU og være Unionens modpart og modpol.

Hvor EUs naboskabspolitik har været teknisk baseret, økonomisk fokuseret og næsten stolt af at være apolitisk, har den russiske strategi været decideret politisk i karakter. Hvor EU har forsøgt at forene – fx de politiske partier i Ukraine – har Moskva søgt at splitte og holde parterne adskilt. Hvor EU

har søgt at skabe minoritetsprogrammer og få mindretal til at blive bedre repræsenteret, bl.a. i Estland, har Ruslands strategi været at søge at skabe frygt blandt det russiske mindretal gennem en lind strøm af propaganda.

Selv om verden ikke går en bipolaritet i møde – på verdensplan repræsenterer Rusland ikke en ideologisk modpol, idet landet på mange måder lider under et såkaldt „soft power-deficit“ – så er situationen anderledes i Europa, hvor en todeling er mere sandsynlig. Konsekvenserne vil være langtrækkende for NATO, der er nødt til at imødekomme de nye medlemmers frygt for Rusland uden at skabe en ny Kold Krig; for EU, hvis naboskabspolitik må omlægges eller skrottes og for lande som Danmark.

EN MAGTFORSKYDNING MOD ØST

DEN ANDEN UDVIKLING, VERDEN ER VIDNE TIL, ER EN SVÆKKELSE – MÅSKE ENDDA EN GRADVIS OPLØSNING AF VESTEN SELV

Mens vestlige beslutningstagere er nødt til at omlægge deres strategier bliver deres råderum gradvist formindsket. For verden står i dag over for en magtforskydning fra vest til øst, der vil få langtrækkende konsekvenser.

I 1968 stod G7 for 75 procent af verdenshandelen. I 2050 vil G8's andel – G7 + Rusland – repræsentere mindre end 7 procent. Langt størstedelen, hævder den amerikanske forsker Parag Khanna, vil Kina og Indien samt en række ikke-østlige lande i dét han „den anden verden“, som

fx. Brasilien, står for. Kinas bruttonationalprodukt er allerede større end Storbritanniens og Frankrigs. For to år siden spåede OECD, at Kina ville blive verdens førende eksport-nation i 2010 mens en samtidig analyse fra konsulent-firmaet Ernst and Young regnede med, at Kinas forbrugere i løbet af få år vil overstige selv Amerikas indkøb af luksus-varer. Der er i dag 146 dollar-milliardærer i Kina mod kun 85 sidste år. Den stigende økonomiske magt har også ledt til fremskridt på andre fronter. Ved OL i Athen 2004 løb Beijing af med 32 guldmedaljer. I år gennemførte Kina ikke kun historiens mest høj-teknologiske olympiske lege, men vandt i alt 51 guldmedaljer mod USA's 36.

Dette er ikke for at male fanen på væggen eller for at beskrive en tegneserieagtig vækst i Øst, der vil overrumple Vesten i løbet af få år. Som Mark Leonard har vist i sin nye bog: „What Does China Think“ foregår der en livlig diskussion i Beijing om Kinas videre udvikling. Ydermere vil en række naturlige bremseklodser, som mangel på energiresourcer og rent drikkevand – for ikke at nævne modstand fra andre lande i regionen – hæmme Kinas politiske vækst.

Men der kan ikke være nogen tvivl om, at en magtforskydning finder sted og vil svække Vestens indflydelse i bl.a. Verdensbanken, den Internationale Valutafond og FN. Kina har allerede ændret betingelserne for debat om globalisering, idet Beijing har bevisst, at også autoritære regimer kan skabe økonomisk vækst. „I fremtiden“, skriver Mark Leonard, „får vi at se, om Kinas model for tænksomt diktatur også vil kunne bevise, at etpartistater kan levere stabilitet.“ Allerede nu er der mange afrikanske lande, der ser Kina som en model de kan efterligne. Og den seneste tids finansielle tumult vil højst sandsynligt fremme denne trend.

VESTENS SVÆKKELSE

Den anden udvikling, verden er vidne til, er en svækkelse – måske endda en gradvis opløsning af Vesten selv – netop som et af Vestens stor-projekter, det forenede Euro-

pa, bliver udfordret. Her er der tale om de skel, der nu eksisterer mellem USA og dele af Europa. Det er let at give George Bush skylden, og mange håber, at et personskifte i Det Hvide Hus vil kunne genskabe de transatlantiske relationer. Men selv med pro-amerikanske ledere i Storbritannien, Frankrig og Tyskland har store dele af disse landes befolkninger virkelig vendt sig mod Amerika. I en opinionsundersøgelse foretaget af German Marshall Center sagde 46 procent, at de ikke troede, at en ny præsident vil gøre nogen forskel for det transatlantiske forhold. Og 58 procent så USA's globale lederskab som uønsket.

Selv Obama – der var Europas storfavorit til præsidentposten – vil have svært ved at ændre disse meningsmålinger. Derudover er der mange områder, hvor amerikanere og europæere ikke længere er enige. Fx vedrørende klimaspørgsmål, frihandel, terror-bekæmpelse, krigen i Afghanistan og Mellemøsten.

Forskeren og forfatteren Robert Kagan hævdede for nogle år siden, at europæere og amerikanere er fra hver deres planet, når det gælder vor tids store strategiske emner: „Amerikanere er fra Mars og europæere fra Venus“. Og hvad enten det gælder Sverige, Danmark, Tyskland eller endog Storbritannien står sikkerhedspolitiske beslutningstagere over for en voksende folkelig modvilje mod en aktiv, ikke-humanitær udenrigs- og sikkerhedspolitik. „Lad os endelig sende flere penge og støtte demokratiseringsprocesser, men hold vore soldater og politifolk hjemme. „

På grund af denne stigende europæiske isolationisme vil selv Obama komme i konflikt med Europa, når han – som han klart har bebudet – vil bede sine allierede om at bidrage med yderligere styrker til NATO's mission i det sydlige Afghanistan:

Et europæisk nej vil puste nyt liv i en stigende amerikansk anti-europæisme. Mange amerikanere vil spørge sig selv: hvis europæerne ikke kan anses som trofaste allierede i genopbygningen af et skrøbeligt demokrati i Afghanistan, som gav ly til Al Qaida, som er truet af en nihilistisk oprørsbevægelse og hvor NATOs indsats er velsignet af FN's sikkerhedsråd, hvor kan USA så regne med Europa?

Problemet er ikke kun splittelsen mellem USA og Europa. Donald Rumsfelds beskrivelse af et Europa delt i to gælder stadig. Det drejer sig ikke længere om hvem, der var for – eller imod – Irakkrigen. I stedet kan man nu tale om et skel mellem de lande, der er villige til at kæmpe i det sydlige Afghanistan – fx Storbritannien, Holland, Estland og Danmark – og andre, som Italien, Frankrig, Østrig og Tyskland, der ikke ønsker at sende deres soldater i krig. Dette skel kan over tid udhule NATO – netop som alliancen burde have fået ny vind med Nicolas Sarkozys bebudede indmeldelse af Frankrig i NATOs militære kommando.

Hertil må nu føjes de økonomiske og politiske konsekvenser af den seneste tids finansielle tumult. Finanssektoren synes beroliget af de diverse redningsplaner samt den seneste tids rentefald, men dykket på verdens børser, det globale økonomisk tilbageslag samt prisen for de forskellige redningsplaner vil unægteligt have en sikkerhedspolitisk pris. Der vil være færre ressourcer til sikkerhedspolitiske missioner, som fx i Afghanistan, mens penge-stærke lande som Kina vil stå endnu stærkere.

Det økonomiske tilbageslag vil naturligvis ikke kun få konsekvenser for Vesten. Olieprisen dramatiske fald har svækket Irans præstestyre, mens den kreative bogføring, der lå bag mange russiske oligarkers investeringsstrategier har kostet Rusland dyrt. Faldet på Moskvas børser har været større end på nogen anden. Selv Kina, hvis finansministerium bugner af dollar-sedler, vil stå svækket, hvis efterspørgslen falder i Vesten, idet det

interne kinesiske marked stadigvæk er begrænset. Men alt taget i betragtning, er det stadigvæk Vesten, der vil lide mest.

DEN UDENRIGSPOLITISKE „GEN-NATIONALISERING“

Samtidig med truslen mod NATOs solidaritet modvirker de politiske vinde også fælles europæisk fodslag. Lissabon-traktaten, der havde til formål at gøre den europæiske udenrigspolitik mere effektiv, er blevet skudt i sænk af iredne og der foreligger endnu en lang tænkepause for den proces, der blev sat i værk i forbindelse med øst-udvidelsen, hvor integration i bredden skulle sammenkobles med integration i dybden.

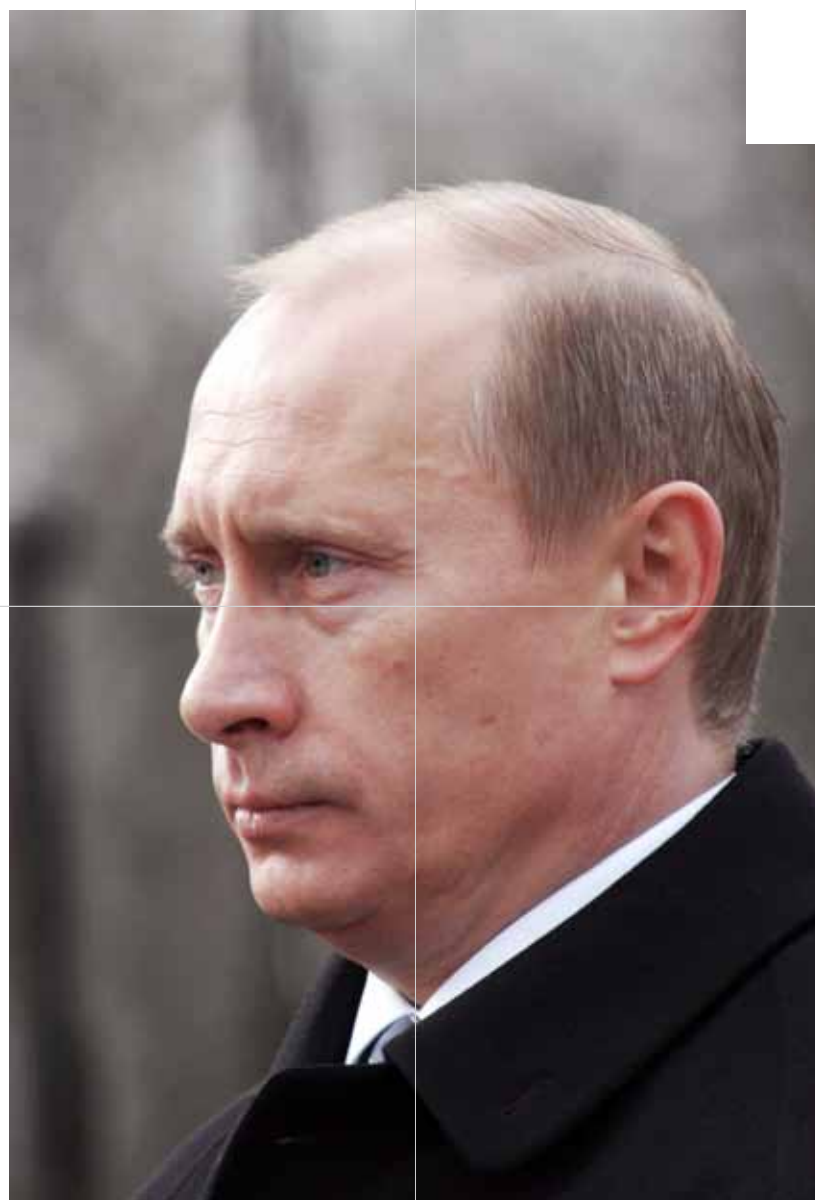
Men ikke bare vil der foreligge grænser for den nødvendige institutionelle nytænkning, der skal til, hvis Europa vil agere mere effektivt udadtil. I takt med højrefløjens fremgang over kontinentet er der mindre politisk støtte til fælles europæisk udenrigspolitik. Højrefløjen er i dag ved magten i Italien, Frankrig, Tyskland og Holland. I 2008 valgte romerne den tidligere neo-fascist Gianni Alemanno som borgmester, samtidig med at den konservative EU-skeptiker Boris Johnson vandt borgmestervalget i London. Tre EU-lande er i dag centrum-venstre ledet, og kun syv af alle Europas 38 regeringschefer tilhører centrum-venstre.

Europas højrefløjs-partier er forskellige – og antager vidt forskellige Europa-politiske standpunkter, hvad den borgerlige danske regering er et bevis på. Alligevel er det muligt at se om ikke en stigende Europa-skepsis så dog et ønske om i hvert fald at „gen-nationalisere“ udenrigspolitikken. Tyskland, der i mange år næsten satte den fælles europæiske udenrigspolitik over sin nationale egeninteresse gjorde det over sommeren klart, at man ikke ville være med hvis EU's reaktion på Ruslands invasion af Georgien ville lede til en konfrontation mellem EU og Rusland. Den slags er det ikke usædvanligt at høre fra andre lande, men det er nyt, at det kommer fra Tyskland, hvor mange analytikere nu taler om en decideret opbrudstid i efterkrigs-Tysklands forhold til EU. Denne trend, der kan ses over hele Europa, vil kun tage til, hvis den EU-fjendtlige konservative David Cameron vinder næste valg i Storbritannien, som de fleste meningsmålinger spår.

Ligeledes kan denne nationaliserings-strategi ses i de europæiske lederes umiddelbare strategi for at håndtere finanskrisen, der var kendetegnet af egenrådighed i Irland, **Schadenfreude** i Tyskland og manglende solidaritet overfor Island. Denne „hver-mand-for-sig-selv“ politik blev gradvist afløst af et større europæisk fodslag idet krisen voksede sig større end hvad enkelte lande kunne håndtere. Man så bl.a. den britiske premierminister Gordon Brown deltage i et møde med euro-zonens 11 ledere, en under normale omstændigheder næsten utænkelig handling. Men de europæiske lederes instinkt stod klart fra begyndelsen på en måde, der næsten ville have været utænkelig i den periode, hvor Francois Mitterand, Helmut Kohl og Jacques Delors tegnede Europas profil.

HEKSEBRYGGET

Disse udviklinger – magtforskydningen, opløsningsdynamikken samt Ruslands udfordring til det forenede Europa – har fået den amerikanske forsker, Richard Haas, til at beskrive en „ikke-polær“ verden i stedet for en „multi-polær“ verden. En verden uden poler, hvor det bliver vanskeligt at finde kollektive løsninger på globale problemer såsom klimændring, terrorisme, masseødelæggelsesvåben, energimangel, eller skrøbelige sta-

ter. Herhjemme går professor Ole Wæver længere, idet han mener, at de globale stormagter „vil hver få deres egen region som det primære og være mere eller mindre involveret i forskellige andre regioner – men ikke i alle og ikke som ét, homogent system, gennemsyret ensartet af de samme magter“. Og bedre kan den sikkerhedspolitiske opbrudstid nok ikke beskrives: En ikke-polær verden, hvor stormagterne hver har deres interesser, hvor Europas todeling virker åbenbar og hvor globale problemstillinger ingen kollektive svar har. Et sandt heksebryg.

Hvordan Vesten, Europa og Danmark skal tage stilling til disse udfordringer er uklart. Det er vanskeligt at skrive et arbejdsprogram eller lave konkrete finanslovsforslag. Endvidere vil de fleste politikere få det svært med at skabe – og argumentere for – nye tiltag, idet udfordringerne først og fremmest kræver en accept af Vestens måske permanente strategiske tilbagegang, som få vil indrømme.

Erkendelse af disse udviklinger og udfordringer burde skabe et større incitament til at få styrket EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Men Lissabon-traktatens endeligt og højrefløjens valg-succes, med det dertilhørende ønske om at „gen-nationalisere“ EU's udenrigspolitik vil fungere som bremseklodser.

Den britiske historiker, Timothy Garton Ash, skriver: „Frihedens fremtid er afhængig af udviklingen af nye udgaver af modernitet – om det er i Indien, Kina eller den muslimske verden – som er decideret ikke-vestlige men også genkendeligt liberale i deres essens om at værne om individets frihed“. Men som han også indrømmer, er det usikkert, hvordan Vesten kan hjælpe denne proces videre uden at gå på kompromis med sine egne idealer. Kan man fx modstå Rusland med koldkrigsmidler uden at gå ind i en decideret ny Kold Krig? Kan man udbedre Kinas menneskerettighedsbrud uden at forøge magtforskydningen?

Lige som det var tilfældet efter Anden Verdenskrig, vil det være en amerikansk regerings lod at skabe en sammenhængende politik, der kan modvirke opløsningsdynamikken, vende magtforskydningen til Vestens fordel samt imødegå den russiske udfordring uden at skabe totalkonfrontation. I John McCain's idé om et „League of Democracies“ er der tidlige tegn på nytænkning. Og selv om denne idé næppe bliver til noget, i særdeleshed pga. af europæisk modstand og idéens egne undergravende aspekter, så burde europæiske beslutningstagere tage bladet fra munden og tænke med – frem for imod – deres amerikanske kolleger og hjælpe med til at udvikle en modgift mod dette heksebryg af udfordringer. Barack Obamas valg til præsidentposten vil gøre samarbejdet lettere, men hvis ikke europæiske ledere tager ansvar, fremfor at afvente Obamas løsninger, så kan heksebrygget ende med at forgifte os alle.

Daniel Korski er senior-analytiker i tænketanken European Council on Foreign Relations, hvor han dækker

sikkerhedspolitiske spørgsmål. Han har tidligere arbejdet for den britiske centraladministration, herunder som chef for den dansk-britiske-amerikanske genopbygnings-enhed i det sydlige Irak, som rådgiver for den afghanske Narkobekæmpelsesminister og som sikkerhedspolitisk rådgiver for Paddy Ashdown, da denne var FN-chef i Bosnien.

